

מאמרי התורה להבין

להתבונן

התבוננות מעמיקה ומחזקת
ביסודות עבודת האדם בעולמו
על סדר פרשיות התורה

* במדבר *

מאמרי התורה להבין

להתבונן

התבוננות מעמיקה ומחזקת
ביסודות עבודת האדם בעולמו
על סדר פרשיות התורה

* במדבר *

ערוך על פי וועדים שנמסרו
בפני מבקשי דעת
ע"י הרדה"ג
רבי אהרן שווב שליט"א

כתיבה ועריכה:

הרב אריה לייב גולדשטוף שליט"א

עימוד וגרפיקה:

אהרן עמיר 052-7657995

להארות, הערות, הנצחות ולהזמנת חוברות וספרים:

lehovin.tora@gmail.com | 050-4166000

פרשת
קרח

פרשת קרח

סוד הקטורת בפרשת קרח

תפקיד החלבנה שבקטורת
ומקומו של כל יחיד בתיקון השלם

הנוגע אלינו בחטאי דור דעה

בפרשיות חומש במדבר התורה מספרת על החטאים שעשו עם ישראל בהיותם במדבר. ויש לברר כיצד עלינו להתייחס לכך. מחד, התורה מתייחסת לכך כמעשים שליליים, ומאידך, אנו יודעים שמדובר על דור דעה שאחזו הרבה למעלה מדרגתו, וכיצד אנו יכולים לשפוט את מעשיהם.

הגישה הנכונה למאורעות אלו היא, שאין לנו יכולת או תפקיד לשפוט אותם ואת מעשיהם, שכן לעולם לא נגיע למקומם ולא נדע את חשבוניותיהם¹⁸³, אך אין ספק שיש מטרה לשמה נכתבו סיפורים אלו בתורה, והיא לא בכדי לספר לנו מה היה בעבר, אלא על מנת שנלמד מכך שלא לשוב על חטאים כאלו בעתיד.

ואם כן בוודאי חובה עלינו ללמוד את הפרשיות הללו, להעמיק בהבנת הגורמים שהובילו לאותם חטאים ומה נכלל בהם, ולהשליך מכך על עבודתנו.

טענת קורח ועדתו – כל אחד יכול להיות משה רבינו

והנה בפרשת קורח אנו לומדים על מחלוקת קורח ועדתו כנגד משה רבינו. ועלינו ללמוד על ידי התבוננות בפסוקי התורה ובדברי חז"ל מה היה ה'בית מדרש' של קורח ועדתו, ומה היו המניעים שהובילו אותם ליצירת המחלוקת, ומתוך כך ללמוד 'מה אסור לנו להיות'.

כפי שמתואר בתורה, טענתם של קורח ועדתו היתה¹⁸⁴:

רב לכם, כי כל העדה כלם קדשים ובתוכם ה', ומדוע תתנשאו על קהל ה'.

183. ראה אבות פ"ב מ"ד.

184. במדבר טז, ג.

כלומר, מדוע אתם נוטלים לעצמכם את כל מוסדות ההנהגה באופן שרירותי, ואינכם מאפשרים לכל אחד מישראל ליטול את ההנהגה באמצעות 'תחרות פתוחה' שהמוצלח ביותר יזכה לכך.

נעמיק יותר בטענות –

ידועים דברי רז"ל¹⁸⁵ "ושכנתי בתוכם – בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוכו של כל אחד ואחד". כלומר, לכל אדם מישראל יש יכולת להגיע למצב שתשרה בו שכינה. ואין הדבר תלוי אלא במאמציו של האדם לזכך את עצמו, ככל שיעסוק בכך יותר, כך יזכה ליותר.

אם כך – טענו קורח ועדתו – כיצד אתם נוטלים מלכתחילה את המנהיגות של כלל האומה, ואינכם מאפשרים לכל אחד להגיע למעמד זה?

הרמב"ם כותב¹⁸⁶ שלכל אדם יש יכולת להיות כמשה רבינו. ואם כן, מדוע דוקא משה רבינו נבחר להיות המנהיג?

זו נשמעת טענה הגיונית לחלוטין.

טענת קורח ועדתו היתה ברורה בעיניהם

קורח ועדתו היו כל כך בטוחים בדעתם. היה ברור להם שכל אדם יכול להגיע למדרגה הגבוהה ביותר – אם רק יעשה את העבודה הנכונה וישקיע את כל המאמצים הנדרשים.

לפי דעתם המשובשת, מה שמשה רבינו נטל את המנהיגות לעצמו לא היה בהוראה משמים, אלא מתוך גאווה, וכפי שאמרו "ומדוע תתנשאו על קהל ה'". והיה זה חשד כה ברור בעיניהם, עד כדי כך שחשדו אותו באשת איש¹⁸⁷, ומבאר הכלי יקר¹⁸⁸ שהיה זה בעקבות דברי חז"ל¹⁸⁹ "כל המתגאה לסוף נכשל באשת איש".

לכאורה, כיצד יתכן שהם חשדו בגאווה את משה רבינו שהתהדר דוקא במעלה הפוכה, שהיה "עניו מכל האדם"¹⁹⁰ ואמר יחד עם אהרן אחיו "ונחנו מה"¹⁹¹?

185. ראה ספורנו ואלשיך שם, ונפש החיים ש"א פ"ד.

186. תשובה פ"ה ה"ב.

187. סנהדרין קי ע"א.

188. טז, ד.

189. סוטה ד ע"ב.

190. במדבר יב, ג.

191. שמות טז, ז.

אך הסיבה לכך היא משום שהם כל כך היו בטוחים בדעתם שמשה רבינו טועה, וזה היה כל כך בהיר להם, עד שלא היה להם הסבר אחר למעשיו מלבד כך שהוא לוקה בגאווה.

תשובת משה רבינו – התפקידים נקבעו ונחקקו מן השמים

על טענתם השיב להם משה רבינו¹⁹²:

בְּקֶר וַיֵּדַע ה' אֶת אֲשֶׁר לוֹ, וְאֶת הַקֹּדֶשׁ וְהַקְּרִיב אֵלָיו, וְאֶת אֲשֶׁר יִבְחַר בּוֹ יִקְרִיב אֵלָיו.

ומבאר רש"י בשם המדרש:

אמר לו משה: גבולות חלק הקדוש ברוך הוא בעולמו. יכולים אתם להפוך בקר לערב? כן תוכלו לבטל את זו!

שנאמר¹⁹³ "ויהי ערב ויהי בוקר... ויבדל", כך "ויבדל אהרן להקדישו"¹⁹⁴.

משה רבינו מסביר לקורח שהמנהיגות נקבעה מלכתחילה באופן שרירותי, ואינה תלויה ברצונו כלל.

כשם שבוקר וערב הם חוקים קבועים בבריאה שלא ניתן לשנותם, כך בידולו של אהרן בכהונה גדולה נקבעה באופן שמיימי ולא בהחלטתו.

והדברים טעונים ביאור, מדוע באמת זה נעשה בצורה כזו?

מהו סם המוות שבקטורת?

משה רבינו מלמד את כלל ישראל שישנה דרך לבדוק מי הצודק – באמצעות הקטרת קטורת¹⁹⁵:

זֹאת עֲשׂוּ, קַחוּ לָכֶם מִחֲתוֹת קָרַח וְכָל עֲדָתוֹ. וְהָנֹהֵן בָּהֶן אִשׁ וְשִׁימוּ עָלֶיהֶן קֶטֶרֶת לִפְנֵי ה' מִחֹר, וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' הוּא הַקֹּדֶשׁ.

מדוע נבחרה לצורך ההכרעה במחלוקת זו דוקא הקטורת, הלא ישנם קרבנות נוספים?

192. במדבר טז, ה.

193. בראשית א, ה-ז.

194. דה"א א' כג, יג.

195. טז, ו-ז.

מבאר רש"י:

הקטרת חביבה מכל הקרבנות, ועוד שסם המוות נתון בתוכה שבו נשרפו נדב ואביהוא.

ויש להבין, מהי מעלת הקטורת שמחמתה היא החביבה כל הקרבנות? ועוד, כיצד יתכן שבאותו קרבן - החביב מכולם - היה סם המוות? הלא בית המקדש הוא מקור החיים לעולם, עד כדי כך שנאסר לטמאי מתים להימצא במחנה שכינה משום שזה סותר למהות המקום כמקור החיים¹⁹⁶, ובנוסף, אסור לבנות את כלי המקדש באמצעות ברזל משום שהוא מזכיר את המוות¹⁹⁷. כיצד יתכן שדוקא בקרבן המעולה ביותר, היה מעורב סם המוות?

מהו כח הקטורת להציל מן המגיפה?

בהמשך הפרשה - לאחר שנבלעו קורח ומשפחתו באדמה, יצאה אש ושרפה את מאתים וחמישים ראשי הסנהדרין שהיו בעדת קורח, ועם ישראל התלוננו ואמרו: "אתם המיתם את קהל ה'", ובתגובה לכך החלה מגיפה שהמיתה רבים מישראל.

בכדי לעצור את המגיפה, אמר משה לאהרן¹⁹⁸:

קח את המחתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת, והולך מהרה אל העדה וכפר עליהם, כי יצא הקצף מלפני ה' החל הנגף. ויקח אהרן כאשר דבר משה וירץ אל תוך הקהל, והנה החל הנגף בעם, ויתן את הקטרת וכפר על העם. ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה.

מדוע דוקא הקטורת היא זו שעצרה את המגיפה?

רש"י מבאר:

לפי שהיו ישראל מליזין ומרגנים אחר הקטרת לומר "סם המות הוא, על ידו מתו נדב ואביהוא, על ידו נשרפו חמשים ומאתים איש". - אמר הקדוש ברוך הוא: תראו שעוצר מגפה הוא, והחטא הוא הממית.

196. ראה בפירוש הרש"ר הירש במדבר ה, ב-ג.

197. שמות כ, כב.

198. יז, יא-יג.

וקשה, הרי לעיל באר רש"י שמבחן הקטורת נעשה דווקא משום שהיה בו סם המוות. והוא אכן פעל את פעולתו והמית את עדת קרח, א"כ ישראל אינם סתם מליצין, אלא טענת אמת לכאורה בפיהם.

ועוד איך הוא באמת שימש גם כסם מוות וגם כסם חיים?

קבלת סוד הקטורת במתנה ממלאך המוות

בגמרא¹⁹⁹ מסופר מהיכן ידע משה רבינו את הסוד שלקטורת יש כח להציל ממוות במגיפה:

בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבונו של עולם, מה לילוד אשה בינינו? אמר להן: לקבל תורה בא.

אמרו לפניו: חמודה גנוזה שגנוזה לך תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם, אתה מבקש ליתנה לבשר ודם? תנה הודך על השמים!

אמר לו הקב"ה למשה: החזיר להן תשובה! - אמר לפניו: רבונו של עולם, מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם. - אמר לו: אחוז בכסא כבודי, וחזור להן תשובה.

אמר לפניו: רבונו של עולם, תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה - אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים. אמר להן: למצרים ירדתם, לפרעה השתעבדתם, תורה למה תהא לכם? בין הגויים אתם שרויין שעובדין עבודה זרה? כלום אתם עושים מלאכה? משא ומתן יש ביניכם? אב ואם יש לכם? קנאה יש ביניכם, יצר הרע יש ביניכם?

מיד הודו לו להקב"ה. מיד כל אחד ואחד נעשה לו אוהב, ומסר לו דבר. אף מלאך המות מסר לו דבר, שנאמר "ויתן את הקטורת ויכפר על העם", אי לאו דאמר ליה - מי הוה ידע?

מעשה זה - שבסופו קיבל משה רבינו במתנה ממלאך המוות את סוד הקטורת המציל מן המוות - טעון ביאור מתחילתו ועד סופו.

מה היתה טענת המלאכים, וכי הם לא ידעו שהתורה עתידה להנתן לארץ? וכי לא ראו בפסוקים המפורשים בה שמדובר על נושאים שאינם שייכים אלא רק לעשייה על ידי בני אדם אשר על הארץ דווקא?

199. שבת פח ע"ב.

מדוע משה רבינו נצרך לאחוז בכסא הכבוד בשעה שהשיב להם תשובה, הלא הוא עומד לצידו של הקב"ה, וכי במצב כזה צריך לפחד מהבל פיהם של המלאכים? מדוע לבסוף נעשו לו כאוהבים ונתנו לו מתנות? מובן שהוכרחו להודות לו, אך מכאן ועד להעשות אוהביו וליתן לו מתנות, לכאורה הדרך רחוקה!

מעלת הקטורת על כל הקרבנות והשוואתה לנרות המנורה

בזוהר הקדוש²⁰⁰ מבוארת מעלתה הגדולה של הקטורת:

מכל קרבני לא חביבין קמי קודשא בריך הוא כמו שלמים, בגין דאשתכח שלמא בעלאי ותתאי. - [שחלקם קרבים על המזבח, וחלקם נאכלים ע"י הבעלים].

ועילא מכלהו קטרת, דאיהו שלים מכלא. - [הקטורת מעולה יותר מן השלמים].

ולא אתיא לא על חטא, ולא על אשם, ולא על עון, אלא על שמחה. כמה דאת אמר "שמן וקטרת ישמח לב".

ועל דא, קטרת לא מתקרב אלא בזמנא דשמן מתקרב, הדא הוא דכתיב "והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בפקר בפקר בהטיבו את הנרות יקטירנה". וכתיב "ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה", בגין דאשתכחו שמן וקטרת כחדא.

קרבן שלמים מורה על השלימות הגדולה ביותר, משום שבו מתגלה היכולת לחבר חומר ורוח, חלק מהקרבן עולה לשמים, וחלקו האחר נאכל על ידי הבעלים בקדושה משולחן גבוה.

גם נכרים יכולים להקריב קרבנות בבית המקדש, אך רק קרבנות עולה שכולו כליל לאישים. קרבן שלמים אינם יכולים להקריב²⁰¹.

וזאת משום שהם אינם מסוגלים לתפוס בדעתם שהקדושה שורה גם באכילה הגשמית של הבעלים.

למרות מעלתם הגדולה של השלמים - הקטורת מעולה אף מהם.

200. ח"ג יא ע"א.

201. מנחות עג ע"ב.

ומוסיף הזוהר הקדוש: הקטורת קשורה להדלקת נרות השמן במנורה. ולכן היתה באה שני פעמים בכל יום - בשעת הטבת הנרות ובשעת הדלקתם. מדוע הקטורת היא הקרבן המובחר יותר מכל הקרבנות? ומה הקשר בינה להדלקת נרות המנורה?

תתקן החלבנה בקטורת מה שלא תתקן הלבונה

בכדי להכנס לביאור סוגיא זו, נקדים את דברי האריז"ל²⁰²:

אין לך יום שדומה לחבירו, ואין צדיק דומה לחבירו, ואין בריה דומה לחבירתה. וכל הנבראים כולם לצורך גבוה, כי אין יניקת כולם שוה, אף לא תיקון כולם שוה.

ותתקן החלבנה בקטורת מה שלא תתקן הלבונה.

בקטורת היו י"א סממנים, לכולם היתה חשיבות לשם יצירת הריח הייחודי שצריך להיות בה. אולם הסממן המובחר ביותר מבין סממני הקטורת הוא הלבונה, והפחות ביותר - שריחו מצד עצמו רע - הוא החלבנה.

סממני הקטורת מייצגים את החלקים השונים שבכם ישראל. הלבונה כנגד הצדיקים המדיפים ניחוח בשמים, והחלבנה כנגד הרשעים המעלים מצד עצמם ריח רע.

ולמרות שריח החלבנה כשהיא לבדה הוא רע, והיא כנגד הרשעים, אך לא ניתן לוותר עליה.

יתירה מזו, מי שהקטיר קטורת בלעדיה, חייב מיתה! שהרי "אילו חיסר אחת מכל סממניה חייב מיתה"²⁰³, כשהדגשה "אחת" היא אפי' על אותה חלבנה בעלת ריח רע, שאף אותה מוכרחים להכניס בתוך הקטורת.

מדוע יש חשיבות כה רבה שגם החלבנה בעלת הריח הרע תהיה בתוך הקטורת?

הריח הטוב העולה גם מן הרשעים

הסיבה לכך היא משום שמכל אחד מישראל יוצא גילוי כבוד ה' באופן ייחודי. והתיקון שעושים הרשעים במקומם אינו יכול להיעשות על ידי הצדיקים. "ותתקן החלבנה בקטורת מה שלא תתקן הלבונה"!

202. ספר עץ חיים ש"ג פ"ב.

203. כריתות ו ע"א.

כפי שלימדונו חז"ל²⁰⁴:

כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו לא ברא אלא לכבודו. שנאמר
 "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו".

הקב"ה ברא את העולם כדי להתגלות על ידו. ולכן מוכרח שמכל מציאות בבריאה
 יצא גילוי כבוד ה', וגם מי שנראה רחוק מכך ביותר, בודאי עתיד לצאת ממנו משהו
 בתיקון השלם. וזה נכון בפרט ביחס לנשמות ישראל, עליהם נאמר²⁰⁵ "וְחָשַׁב מְחֻשְׁבוֹת
 לְבִלְתִּי יָדַח מִמֶּנּוּ נִדָּח".

בדומה לכך מצינו בגמרא²⁰⁶ -

"הַדּוּד אֶחָד תָּאֲנִים טוֹבוֹת מֵאֵד כְּתָאֲנֵי הַבְּכָרוֹת, וְהַדּוּד אֶחָד תָּאֲנִים רָעוֹת
 מֵאֵד אֲשֶׁר לֹא תֹאכְלָנָה מִדָּע" - "תאנים הטובות" - אלו צדיקים גמורים.
 "תאנים הרעות" - אלו רשעים גמורים.

ושמא תאמר: אבד סברם ובטל סיכויים? תלמוד לומר "הדודאים נתנו
 ריח" - אלו ואלו עתידין שיתנו ריח.

גם "התאנים הרעות" שהם רשעים גמורים, "עתידים שיתנו ריח", משום שגם בהם
 טמונה נקודה פנימית של חיות אלוקית, והם מתקנים משהו בבריאה.

הדמיון בין עבודת הדלקת המנורה להקטרת הקטורת

זה הוא הקשר והדמיון בין עבודת הדלקת המנורה לעבודת הקטרת הקטורת -

השמן הוא נקודת החיות שיש בכל מוצר בבריאה. רואים זאת בחוש במיני הצומחים,
 אך באמת זה קיים בכל דבר. בתורת הפנימיות מבואר שה'שמן' רומז לספירת ה'חכמה'
 שהיא המקור היסודי והראשוני שנותן חיות פנימית בכל פרט בבריאה, כמו שנאמר²⁰⁷:
 "כֹּלֶם בְּחֻכְמָה עָשִׂיתָ".

את נקודת החיות הזו, שהיא הארה אלוקית ביסודה, יש בכל דבר, גם אצל הרשע.
 שהלא סוף סוף הקב"ה מחיה אותו ברצונו בכל רגע, וזה ראיה שהוא מצפה להוציא
 ממנו הארה וגילוי שייחודיים רק לו.

204. אבות פ"ו מ"א.

205. שמואל ב' יד, יד.

206. עירובין כא ע"ב.

207. תהילים קד, כד.

במנורת המקדש הדליקו את הנרות, והיה זה באופן ש"אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות"²⁰⁸.

מבאר הספורנו:

שתפנה שלהבת כל אחד מהששה נרות אל הקנה האמצעי, יורו היות אור הימניים העוסקים בחיי עולם, ואור השמאליים העוסקים בחיי שעה העוזרים למיימינים, מכוונים ופונים שניהם אל אור הקנה האמצעי שהוא עיקר המנורה, באופן שיושג רצון האל יתברך בין כולם וירוממו את שמו יחדיו.

כלומר, תפקידו של אהרן בהדלקת המנורה הוא לחבר את הימין והשמאל, את לומדי התורה ואת העוסקים בפרנסה, שכולם יכוונו ליבם לשמים. וזאת באמצעות הדלקת השמן, שהיא מציתה את נקודת השמן הפנימית שקיימת גם אצל השמאליים.

דומה לכך עבודת הקטרת הקטורת, עניינה הוא לגלות את נקודת הריח הפנימית שעולה גם מן הרשעים הגמורים, ולהפיח בה רוח חיים.

ועל כן, אמנם קרבן שלמים הוא מעולה ביותר מחמת שרואים בו איחוד של חומר ורוח, אך הקטורת מעולה ממנו, שבה בא לידי גילוי הרוח הקיימת בפנימיות החומר עצמו, ואף בנקודה הרחוקה ביותר!

שלימות התיקון העולה מבין כל חלקי עם ישראל בכל הדורות

והנה, לאחר שאדם הראשון חטא, נזקקה נשמתו הגדולה לתיקון על ידי שנחלקה לחלקים רבים, ובמשך כל הדורות אנו מתקנים את אותם חלקי נשמה.

כל דור קיבל חלק אחר מחלקי נשמת אדם הראשון, ב'דור דעה' תיקנו את חלקי המח של נשמתו, ואנו בדור 'עקבתא דמשיחא' מתקנים את חלקי העקב שבנשמתו. גם בתוך כל דור יש חלוקה בין בני האדם, יש השייכים לחלקי המח שבנשמתו, ויש השייכים לחלקי שאר האברים מראשו ועד רגליו.

למרות שבוודאי חלקי הנשמה שבאו ממוחו מעולים וגבוהים יותר מחלקי הנשמה שבאו מן האצבע הקטנה שברגלו, אך שניהם נצרכים בשווה, וכלי תיקון של כלל חלקי נשמתו לא יגיע העולם לשלימותו.

מי שמבין זאת היטב, אינו מרגיש כלל בתוך תחרות 'מי חשוב יותר', משום שכולם חשובים באותה מידה. זה נצרך בדרגתו הגבוהה וזה נצרך בדרגתו הנמוכה. ורק בצורה זו נשלמת המערכת כולה.

אילו יחסר התיקון העולה אפילו מרשע ופושע שבישראל, הרי כבר לא יתבצע התיקון השלם. הדבר דומה לכהן צדיק וחסיד, תלמיד חכם מופלג, שחסרה לו האצבע הקטנה ברגל שמאל. על אף כל מעלותיו הוא נחשב 'בעל מום' ופסול מלעבוד בבית המקדש. שכן בכדי להיות תמים ושלם נצרכת גם האצבע הקטנה שברגל.

על דרך זה מצינו בהלכות ספר תורה²⁰⁹, שגם אם יכתבו את כולו בהידורים מופלגים, ו'עשרת הדברות' ושאר המצוות החשובות יהיו כתובים בו בשלימות, אך אילו תחסר בו אות 'י' קטנה במקום הרחוק ביותר, הרי הוא פסול! שכן בספר התורה מצויים שישים ריבוא אותיות, וכשחסר אחד מהם התיקון אינו שלם.

כך הוא גם היחס לחלבנה שבקטורת, או לרשעים בתהליך תיקון הבריאה. למרות שהם נמצאים במקום נמוך ורע, אך גם הם נדרשים על מנת להביא לשלימות התיקון הנצרך, ואין להם תחליף.

לדוגמא, דורינו דור "עקבתא דמשיחא", הוא דור נמוך וחשוך ביותר. אך אי אפשר לשער את גודל התיקון שמתבצע דוקא על ידי כך שאנו במקום נמוך שכזה.

הלא זהו מופת נפלא שבדור כה שפל, בו משתוללת בחוצות אורית כפירה ופורקן יצרים שלא היתה מעולם, ובכל זאת יש עדיין אברכים שלומדים תורה בשקידה וברציפות ושקועים בלימוד! מעניין אותם רק תורה! זהו שיא התיקון שיכול לצאת רק מדור נמוך וחשוך שכזה.

לא יפלא איפה שביאת המשיח תלויה בדור של 'עקבתא דמשיחא', שמחד כולו חייב וכולו זכאי...²¹⁰

כאשר הרשע נמצא עמוק בעמקי הקליפה, ומתוך זה הוא מתחזק ומחליט לשמור שבת וכיוצ"ב, זהו תיקון נורא ועצום. אין לנו יכולת ותפקיד לשפוט אותו על מעשיו השונים, אבל זאת ברור לנו - שהוא שותף בתיקון הבריאה.

כל אחד מנשמות ישראל יש לו חלק בתיקון השלם. ולעולם לא תתקן הלכונה מה שצריכה לתקן החלבנה!

209. רמב"ם ספר תורה פ"ה ה"א.

210. סנהדרין צח.

ביאור טעותם של קורח ועדתו

זו היתה טעותם של קורח ועדתו: "כולם נמצאים בדרגה שווה, ולכולם פוטנציאל שווה להעפיל למרום הדרגה, ומי שזכה לכך הוא יהיה המנהיג".

טענתם זו נובעת מכך שהם לא הכירו את החלוקה השרירותית שנקבעה בראשית הבריאה, שיש כאלו שהם שייכים לתיקון החלק של הראש, והם המתאימים בראשית יצירתם להיות בהנהגה, ויש כאלו שהם שאמורים לתקן חלקים אחרים בנשמת אדה"ר, ולהם לא מתאימה ההנהגה אף אם הם יתעלו ביותר ויגיעו לפסגת הפוטנציאל שלהם.

הם ראו את בעלי הדרגות הנמוכות ככאלו שלא הצליחו בחיים... ועל כן הם לא ראויים להנהגה, אבל המוצלחים שהצליחו להעפיל לדרגות עליונות ביותר הם הראויים להנהגה. ומחמת כן טענתם בפיהם: מדוע תתנשאו ליטול לעצמכם את התפקידים המרכזיים ולקפח אותנו מהם!

על כך השיב להם משה רבינו: הדרגה בה האדם נמצא אינה משפיעה על גודל התיקון שהוא מבצע בעולם. שכן גם לאדם הנמצא במקום נמוך יש תפקיד מהותי בתהליך התיקון, והוא נצרך בדיוק כפי שנצרך המנהיג הגדול.

את סגנון התפקיד - קובע הקב"ה מלכתחילה, ולאדם לא נותר אלא לקיים את תפקידו במקומו בשלימות ככל יכולתו. ובזה הוא מגיע לשיא דרגתו.

וזה ביאור דברי הרמב"ם שכל אדם יכול להגיע למדרגת משה רבינו. לא שהתוצאה תהיה 'משה רבינו נוסף', אלא שבכך כל אדם למצות את כוחותיו ולהפיק מעצמו את השלימות שמצופה ממנו, בדיוק כפי שעשה זאת משה רבינו במקום שבו נקבע שיעשה זאת.

לכל דור ולכל אדם יש את מקומו המדויק בסדר תיקון העולם, והוא נצרך ומוכרח לשם השלמת התיקון!

בכדי להשלים את תיקון העולם נצרכים גם 'מוח' וגם 'רגל', ואל לה לרגל לכעוס מדוע נעשתה רגל ולא מוח. לכל אחד ניתן תפקיד מסויים ומיוחד בדוקא, ו"תתקן החלבנה מה שלא תתקן הלבונה". ורק כך יבא העולם לשלימותו.

אימתי הקטורת היא סם המוות או סם חיים

ומכאן אנו שבים לבאר את סוד כוחה של הקטורת -

כאשר מתייחסים לחלבנה שבקטורת כדבר נפרד, ולא כחלק ממבנה שלם, הרי היא בעלת ריח רע ואף משמשת כסם מוות.

אך כשהגישה לקטורת היא כיצירה אחת שלימה הכוללת את הלבונה ואת החלבנה יחד, כשכולם עולה תיקון שלם אחד, הרי היא סם חיים מאין כמוהו!

כאשר קורח ועדתו הקטירו את הקטורת, זה נעשה מתוך גישת ה'בית מדרש' שבו הדרגה הגבוהה היא היחידה הקיימת, והרשעים או בעלי הדרגות הנמוכות חלק נפרד, אלא שעלינו לקבלם בדיעבד, הרי באופן כזה הנפרדות של החלבנה שבקטורת משמשת כסם מוות ואכן היא המיתה אותם.

אולם כאשר אהרן הכהן נטל את הקטורת בקדושה ובטהרה והעמידה בין החיים והמתים במגיפה, מיד פסקה המגיפה. משום שהוא התייחס לקטורת כגוף אחד שכולל י"א סממנים אשר כולם משמשים חלק מתיקון שלם, והתייחסות כזו מפיתה חיים גם בחלבנה בעלת הריח הרע.

וסוד זה למדו משה רבנו אשר קבלה מ... מלאך המוות בעצמו.

הכיצד ? !

שורש נשמות ישראל בגוף אחד מאוחד תחת כסא הכבוד

כאשר משה רבינו עלה למרום לקבל תורה, לא היה זה בכדי לקבל את המצוות המעשיות, שכן עבורם ירד הקב"ה להר סיני ולא היה צריך לעלות למרום. עיקר מטרתו של משה רבינו היה לקבל את הסוד הפנימי של התורה. אותו סוד אשר בו מתגלה הרובד העמוק יותר.

המלאכים בוודאי ידעו שהמצוות המעשיות מיועדות רק לבני האדם שוכני הארץ. אך טענתם היתה שלכל הפחות את החלק של ה"חמדה גנוזה" השייכת לעולמות העליונים ישאיר הקב"ה בידם.

משה רבינו חשש להשיב להם, משום שהוא בא מעולם העשיה הנמוך יותר ממדרגת המלאכים, וא"כ ישרפוהו בקדושתם הרבה בהבל שבפיהם.

ועל כן הקב"ה ציוה עליו "אחוז בכסא כבודי וחזור להם תשובה". וזאת משום שנשמות ישראל חצובות מתחת כסא הכבוד הנמצא בעולם הבריאה - שהוא מעל עולם המלאכים (עולם היצירה), ומשכך נמצא ששורש נשמתן של ישראל שייכים למקום גבוה יותר מן המלאכים ויש להם שייכות אף לחלקי התורה הפנימיים השייכים לעולמות העליונים.

באותו מקום עליון בו מושרשים נשמות ישראל, אין חלוקה לריבוי נשמות נפרדות, אלא הוא כעין גוף אחד המורכב מכל נשמות ישראל גם יחד. ובמקום עליון זה רואים בבירור את שותפותו של כל אחד - כפי מדרגתו - בהבאת התיקון השלם.

לאחר שמשה רבינו אמר זאת למלאכים, הם הבינו שהתפקיד שלהם עצמם הוא לשמש את ישראל האחוזים בשורשם במקום גבוה מהם. ולכן מיד העניקו לו מתנות שיסייעו בעדו.

בזמן הזה העניק לו מלאך המוות את סוד הקטורת המשמשת כסם חיים. הוא גילה לו בזאת את סוד האור הפנימי הקיים בכל אחד מישראל, כאשר שלימות התיקון של כלל נשמות ישראל יצא לפועל רק מצירוף כל סממני הקטורת המסמלים את חלקי העם השונים. באמצעות גישה זו הקטורת נהפכת מסם מוות לסם חיים.

ובזה יבואר מה שלמדנו חז"ל בכמה מקומות "כי אין צבור מתיים"²¹¹, ומוכא בשם אדוננו הגר"א זי"ע²¹² ש'צבור' ר"ת צדיקים בינונים ורשעים. כי שלמות ישראל כוללת את כל החלקים, ובמקום החיבור של כולם אין מציאות של מיתה.

היחס נכון לימי הצער והכאב – כימי החלבנה

ומכאן לעבודתנו.

עניין החלקים הפחות זוהרים בעבודת ה' שאתים אנו נפגשים בחיינו גורמים לנו לחוש אז פחות טובים ופחות פרודוקטיביים ותועלתיים בעולמנו.

כל זאת הוא מחמת השקפה לא יהודית הקיימת בעולמנו, ואף עלולה לשכון בקרבנו, אשר בוחנת את מעלת האדם לפי יכולת היצירתיות שלו, כך שבזמן קשים וכואבים אנו חשים שכביכול אין אנו חיים.

אך האמת היא אחת:

כפי שיש דורות שונים ובני אדם שונים, חלקם בבחינת 'לבונה' וחלקם בבחינת 'חלבנה', וכולם נצרכים להשלמת התיקון, גם הטובים וגם הרעים.

כך בכל אדם ביחס לעצמו יש ימים של 'לבונה' וימים של 'חלבנה', ואף על זה נאמר "תתקן החלבנה מה שלא תתקן הלבונה". פעמים התיקון שאדם עושה בעבודת ה' כשהוא מתמודד עם קושי וכאב, פועלת תיקון גדול לאין ערוך מעבודת ה' מובחרת יותר שנעשית ב'ימי לבונה'.

ניתן להפליג ולומר שפעמים עיקר התיקון של האדם הוא דוקא ב'ימי החלבנה' – הימים בהם הוא מרגיש כאב וקושי. וכל 'ימי הלבונה' ניתנו לו רק כדי שיהיה לו כח ואנרגיה להתמודד כראוי ב'ימי החלבנה'.

211. הוריות ו. תמורה טז.

212. מבוא בסידור אשי ישראל בפירוש "אבני אליהו" על ברכת יוצר אור.

וזהו ההתמודדות הנכונה למציאות של "כאב".

כשאדם מקבל שיש אפשרות שיכאב לו, ומבין שהקב"ה לפעמים מסובב דברים כאלו על האדם מסיבות שונות, כגון, תיקון חטאים מגלגול קודם, כפרה על עבירה שעשה לפני תקופה, או כדי לגלגל איזה טובה שעדיין לא ידועה לו כעת. הרי שאינו חש כלל תחושת 'חוסר צדק' במה שנעשה לו, ואינו כועס או מבקש נקמה.

לאחר ההפנמה ש'ימי חלבנה' הם חלק ממהלך החיים, וזו הצורה בה האדם משלים את תיקונו, אזי כשבאים זמנים כאלו הוא אינו נשבר או כועס, אלא הוא מתמודד. אמנם הוא חש את הכאב במלא עוצמתו ואינו מתעלם ממנו, אך החוויה מקבלת מימד שונה לחלוטין.

ביאור מחלוקת קורח

לאור החילוק הפנימי
בין תפקיד הכהנים לתפקיד הלויים

מדוע דרישת קרח להשוות בין כולם נחשבת למחלוקת?

פרשת קורח יפה נדרשת.

על מחלוקת קורח ועדתו כנגד משה ואהרן, ניתן להביט מזוויות שונות, ואנו נבקש במאמר זה להאיר בהסתכלות חדשה על פי דברי הזוהר הקדוש בפרשה.

מי שעושה מחלוקת, בדרך כלל מבקש לקחת לעצמו מקום נפרד. ואילו כאן – אצל קורח, אנו מוצאים לכאורה הנהגה הפוכה. טענתו היא²¹³:

”רב לָכֶם, כִּי כָל הָעֵדָה כָּלָם קְדָשִׁים וּבְתוֹכְכֶם ה', וּמִדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל קֹהֵל ה'.”

הוא לא מנסה לקחת לעצמו מקום עצמי, אלא אדרבה, הוא דורש שמשה ואהרן לא יתנשאו מעל כולם, אלא ”כָּלָם קְדָשִׁים” – בשווה!

בעיניים שטחיות נראה, שדווקא משה ואהרן שנטלו שררה על כל העם, לכאורה, באופן שרירותי, הם כביכול בעלי המחלוקת ח”ו, וקורח הוא דוקא זה שמבקש להרבות שלום...

קורח עשה מחלוקת בין העליונים לתחתונים

הזוהר הקדוש מפרש את מחלוקת קורח ברובד עליון ופנימי יותר²¹⁴:

קורח אָזִיל בְּמַחְלֻקָּתָא.

מאי מַחְלֻקָּתָא? פְּלוּגְתָּא דְלַעִילָא וְתַתָּא.

ומאן דְּבָעֵי לְאַפְלָגָא תְּקוּנָא דְעַלְמָא, יִתְאַבֵּיד מִכְּלָהוּ עַלְמִין.

מַחְלֻקָּתָא – פְּלוּגְתָּא דְשָׁלוֹם.

213. במדבר טז, ג.

214. ח”ג קעו ע”ב בדילוגים.

קורח אֶתָּא לֹא־פָגַמָּא שְׁלוֹם דְּלַעִילָא וְתַתָּא, בְּגִין כֶּךָ אֶתְעַנֵּשׁ הוּא
מַעֲלֵילָא וְתַתָּאָה.

מלמדנו הזוהר, שמהותה של מחלוקת קורח היא: הפרדת התחתונים מהעליונים.

ביאור הדברים:

עלה ברצונו של ה' ית"ש להתגלות בעולם התחתון כדי שנוכל להכירו ולהדבק בו²¹⁵. לשם כך הוא יצר את העולמות העליונים ואת העולמות התחתונים. בעולמות העליונים יש את מקור האור, ובעולמות התחתונים אותו אור יורד ומתפרט.

כאשר קורח הפריד את העולם התחתון ממקור ההשפעה שבעולמות העליונים, הוא פגם גם בעליונים וגם בתחתונים. בתחתונים – מפני שהם לא מקבלים את השפע, ובעליונים – מפני שהם לא משפיעים את השפע. שניהם לא באים לידי מימוש תפקידם.

נשאר לנו לברר:

מדוע נחשב שקורח הפריד את העליונים מהתחתונים?

וכיצד זה קשור לכך שקורח ביקש לחלוק על משה ואהרן?!

קורח חלק על השלום שהוא עניינה של השבת

עוד כותב הזוהר הקדוש שם:

מֵאֵן דְּפָלִיג עַל שְׁלוֹם, פְּלִיג עַל שְׁמָא קַדִּישָׁא, בְּגִין דְּשְׁמָא קַדִּישָׁא,
שְׁלוֹם אֶקְרִי.

כַּד בְּרָא קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא עֲלֵמָא, לֹא יָכִיל לְאַתְקִימָא, עַד דְּאַתָּא וְשָׂרָא
עֲלִיָּהוּ 'שְׁלוֹם', וּמַאי הוּא? – שִׁבְתָּ, דְּאִיהוּ שְׁלָמָא דְּעֲלָאי וְתַתָּאי, וְכַדִּין
אַתְקִיִּים עֲלֵמָא.

וּמֵאֵן דְּפָלִיג עֲלֵיהּ, יְתַאֲבִיד מַעֲלָמָא.

עֲלַפְחָד פְּלִיג עַל שִׁבְתָּ, דְּהוּא מְקוּשֵׁשׁ עֲצִים... וְאֵינוֹן מְלִין דְּחוּל, וְחוּל
בְּקֶדֶשׁ לֹא שְׂרִיִּיא, דְּפָלִיג עַל שְׁלָמָא דְּעֲלָמָא.

מה הכוונה שה'שבת' היא 'שלום'? וששמו של הקב"ה הוא 'שלום'?

ומדוע מי שעושה מעשי חול ביום השבת חולק על מציאות השבת, וחולק על ה'שלום'
העולמי?

215. מבוסס על לשונו הזהב של המהרח"ו בעץ חיים בתחילת שער הכללים: "כשעלה ברצונו יתברך שמו לברוא את העולם כדי להיטיב לברואיו ויכירו גדולתו ויזכו להיות מרכבה למעלה להרבך בו ית"ו".

שלשה חילוקים יסודיים בין הכהנים ללוויים

בכדי להבין את הסוגיא, נביא כמה חילוקים שהזוהר הקדוש מחלק בין הכהנים ללוויים

– החילוק הראשון²¹⁶:

אהרן ימינא – ליואי שְמאלא.

קורח בעי למעבד חלופא דימינא לשמאלא, בגין כך אתענש.

כלומר, 'אהרן הכהן' שייך לימין, 'קורח הלווי' שייך לשמאל, וקורח ביקש להחליף את הימין בשמאל. הוא ביקש שההנהגה כולה תהיה הנהגה של שמאל ועל זה הוא נענש, ויש לבאר כוונתו.

החילוק השני²¹⁷:

קדוש וטהור. כהן – קדוש, לוי – טהור.

ועל דא "הקדוש" כתיב.

'אהרן הכהן' נחשב ל'קדוש', ו'קורח הלווי' נחשב ל'טהור'. קורח ביקש להחליף את אהרן, ועל זה נאמר²¹⁸ "בְּקֶרֶךְ יָדַעַתְהָ אֶת אֲשֶׁר לוֹ וְאֵת הַקֹּדֶשׁ וְהַקִּרְיָב אֵלָיו".

אף זה טעון ביאור, מה החילוק המהותי בין 'קדוש' ל'טהור'? ומדוע 'קדוש' שייך לכהנים ו'טהור' ללוויים?

והחילוק השלישי²¹⁹:

כהנא מלה דלהון ועובדא דלהון ברזא ובחשאי. ועל דא אסיר לון חמרא, דחמרא לארמא קלא ולגלאה רזין איהו.

וליואי אתמסרו לארמא קלא, דהא בדינא אתאחד, דינא באתגלייא איהו, ולפרסמא מלה קמי כלא.

אבל כהנא, כל מלוי ברזא ובחשאי, ולא באתגלייא, בגין דאיהו ימינא.

כד דינין שריין בעלמא מסטרא דשמאלא, ימינא יהא מקרבא, ובמה, בקטרת דאיהו בחשאי, ברזא דקיק, ופנימאה מכלא.

הלויים בעי כהנא לאתקנא להו, דאף על גב דקריבין אינון לקודשא, לא ייעלון אלא בתקונא דכהנא.

216. ח"ג קעז ע"א.

217. ח"ג קעז ע"ב.

218. במדבר טז, ה.

219. ח"ג קעז ע"ב.

נסכם את תורף דבריו: הכהנים שייכים לימין שהיא 'חסד', והלויים לשמאל שהיא 'דין'. עבודת הכהנים צריכה להיות בסוד ובחשאי, ומאידך עבודת הלויים צריכה להיות בהרמת קול. ואין ללויים לגשת לעבודתם אלא רק בכח התיקון של הכהנים!

עבודת הכהנים נחשבת ככזו שנעשית בסוד ובחשאי, משום שעיקר עבודת הקרבנות נעשית במחשבות הלב של הכהן, וזאת לעומת הלויים שעיקר עבודתם היא השירה, שעניינו להוציא בדיבור ובקול את הרגשות הפנימיות.

עוד אומר בווהר: לייין יש כח להוציא את הנסתר: "נכנס יין יצא סוד"²²⁰, ו"אין אומרים שירה אלא על היין"²²¹. וזה הסיבה שעבודת הכהנים צריכה להיות בחשאי – אסור לשתות יין. ואילו ללויים שעבודתם בהרמת קול שיר – אין אסור בשתיית יין.

ומסיים הווהר, הקטורת היא עבודה שנעשית בחשאי ומגלה את הנקודה הפנימית, ולכן זו עבודה המתאימה רק לכהנים. ובזאת יובן מדוע המבחן בין אהרן לקורח היה על ידי הקטרת קטורת – מי ששלו תתקבל, יוכח שהוא ה'כהן'.

כל הדברים הללו צריכים ביאור.

תכלית הגילוי בהתפרטות מתקיים במקום הנמוך ביותר

תכלית הבריאה היא רצונו של הקב"ה להתגלות, כפי שמוכח במקורות רבים, ובצורה ברורה בתפילת השל"ה: "ובראת עולמך בגין לאשתמודע אלוקותך".

אולם, הרצון של הקב"ה היה לא רק בגילוי יחיד שיש בורא אחד ואין שני, אלא גילוי בהתפרטות מרובה ובגוונים ועומקים בלא סוף.

ההתפרטות הזו קיימת גם במספר הרב של הברואים הקיימים בעולם, וגם בדברי התורה שהם רצונו יתברך, והם מתפרטים לפי רבבות דרכי התפיסה וההבנה של שישים ריבוא נשמות ישראל ש"דעותיהן שונות"²²².

והנה, הגילוי האלוקי המפורט ביותר, הוא זה שנמצא במקום הנמוך והמרוחק ביותר.

והסיבה לכך היא, מפני שהאור העליון בראשית התגלותו, הוא בדרגת "אור אין סוף", אין לו הגדרות ופירוט אלא כולו אחד, וככל שהוא יורד ונכנס למקום החושך, כך הוא נעשה מפורט יותר ויותר.

220. סנהדרין לח ע"א.

221. ברכות לה ע"א.

222. ברכות נח ע"ב.

ומהמקום הנמוך ביותר שבו הפירוט רחב ביותר, תפקידנו הוא להתעמק ולחבר את כל הפרטים לאחדות ה', ולהכיר בכך שהכל גילוי אלוקי.

עבודה זו נקראת בפנימיות²²³: "כלל ופרט וכלל". הגילוי הראשוני הוא כללי, לאחר מכן מפרטים אותו לפרטים, ומסיימים שוב ב'כלל' – עם הבנה אחרת לגמרי מה כלול בו.

נמחיש זאת במשל:

הכניסו אדם לחדר מלא רהיטים וחפצים כשהאור כבוי. והדרך היחידה שלו לברר היכן הוא ומה יש סביבו, היא באמצעות חוש המישוש.

ואכן, הוא מתחיל למשוש את הרהיט הקרוב אליו, ולאחר שהוא מתעמק בכל פרט בפני עצמו, והוא מסכם לעצמו מה יש בכל פינה, עוד בורג ועוד עיקול, לבסוף הוא מסיק שמדובר ב'סטנדר'.

בריהיט הבא, הוא גם מתחיל במישוש של כל עשרות הפרטים והחלקים שיש בו, עד שבסוף התהליך הוא מסיק 'זהו ספסל'. וכן הלאה בכל שאר עשרות ומאות החפצים הקיימים במקום, עד שלאחר כמה שנים הוא מבין שמדובר בבית מדרש!

לעומתו, אדם אחר הגיע לבית מדרש, והאור דלוק! הוא לא צריך לחקור ולמשש, הכל גלוי לפניו! זהו בית מדרש!

מי שנכנס באור דלוק רואה את הדבר במבט כללי, ואינו מתמקד בכל פרט ופרט בפני עצמו לנתח מה תפקידו ומדוע הוא נדרש.

אבל אותו אחד שנכנס בחושך, אמנם ארך לו זמן רב עד שהגיע למסקנא שזהו בית מדרש, אבל כעת הוא יודע וחווה לעומקו את כל אלפי פרטי הפרטים שמהם מורכב אותו בית מדרש!

הוא השקיע זמן ומאמצים בניתוח עמוק של כל חלקיק, וכעת כשהוא מבין שמדובר בבית מדרש, התפיסה שלו מפורטת בהרבה מאותו אחד שנכנס באור דלוק.

כך זה גם בגילוי האלוקי: במקום הגבוה, האור עוצמתי וחזק, ואין יכולת לתפוס את פרטי הפרטים הכלולים בו, בבחינת 'שרגא בטיהרא' שאין הפרטים ניכרים לעצמם, ורק כשמגיעים למקום נמוך וחשוך, מתגלים כל פרטי הפרטים הכלולים באור הגדול המקורי.

223. מבואר בהרחבה בווה"ק ח"ב כה ע"ב.

רואים זאת בלימוד התורה. משה רבינו קיבל את התורה כולה בארבעים יום, כולל 'כל מה שתלמיד עתיד לחדש לפני רבו'²²⁴. היתה לו השגה באור התורה בבחינת 'אספקלריא המאירה'²²⁵, ובאותו אור כלול הכל.

אבל ככל שאנו מתרחקים יותר מהאור הגדול של מעמד הר סיני, כך יש התפרטות וגילוי רחב יותר לפרטי הפרטים של התורה. ככל שהגלות נעשית חשוכה יותר, כך ארון הספרים נעשה רחב וגדול יותר.

ומי שגילה זאת הרי הוא משה רבינו בעצמו, שכאשר ראה את רבי עקיבא דורש תילי תילין של הלכות על כל קוץ שבתורה חלשה דעתו, עד ששמע אותו אומר כמקור לדבריו: 'הלכה למשה מסיני' ונחה דעתו²²⁶. מתחילה הוא התייחס לגילוי הרחב והמפורט של דברי התורה שהתחדש רק בדורו של רבי עקיבא, ולבסוף הוא ראה כיצד כל פרטי הפרטים כלולים באור המקורי שניתן בצורה מרוכזת במעמד הר סיני.

שני שלבים בפירוט האור: קבלה מהמקור והתאמה למקבלים

כאמור, האור האלוקי המרוכז, יורד לגילוי מפורט במקום הנמוך והחשוך.

סדר הגילוי במקום החשוך דורש שני שלבים:

האחד - להיות מחוברים למקור האור.

והשני - לפרט אותו לפרטים.

עקרון זה מתקיים בכל בית - ביחס שבין ה'אבא' וה'אמא' לילדים.

תפקידו של ה'אב' הוא להיות מחובר למקור האור האלוקי, באמצעות לימוד התורה בבית המדרש. את האור שהוא סופג שם הוא מביא אל הבית, ובכוחו הוא מרומם את הבית כולו להיות במדרגה גבוהה יותר.

אולם האבא אינו יכול להעביר בעצמו את האור הגדול אל הילדים הקטנים ממנו בהרבה, משום שלאבא יש תפיסה עמוקה מידי שאינה מתאימה לכלי הקיבול הנמוכים שלהם.

וזהו תפקידה של האמא. היא מקבלת את האור מהאב, ומעבירה אותו אל הילדים, בהתאמה לכל ילד וילד לפי רמתו.

224. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד.

225. יבמות מט ע"ב.

226. מנחות כט ע"ב.

חלוקת העבודה בתהליך ההשפעה בין האבא לאמא

נאמר בפסוק²²⁷:

"שִׁמְעֵ בְּנֵי מוֹסֵר אָבִיךָ - וְאַל תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אִמְךָ."

לכאורה לשון הפסוק תמוה. וכי האבא מביא "מוסר" והאמא מביאה "תורה"? הרי האבא הוא זה שמביא תורה!

לא מדובר כאן על שני דברים שונים, אלא על אותם דברים שהבעל מביא מבית המדרש, הנמסרים בצורות הגשה שונות:

האבא מגיש את הדברים ברוממות ובגובה של עצמו, ולכן הוא מגיש את הדברים בצורה של "מוסר" - הוראות מלמעלה.

לעומתו, האמא מגישה את אותם הדברים בצורה של "תורה". יש לה את היכולת לרדת לרמתו של הילד, ולהגיש לו את הדברים באופן שיחרטו על לוח ליבו ויהפכו ל'תורה' ודרך חיים שלו.

בדומה לכך, הגמרא²²⁸ מגדירה את חלוקת העבודה שבין הבעל לאשה: הבעל מביא מהשדה חיטים ופשתן, והאשה עושה מהם לחם ובגדים.

יש הרבה עומק במשל הזה, אך הנוגע לנו הוא - שהבעל מביא חומר גולמי שאינו מתאים לפיותיהם של הילדים, והאמא מכינה מזה ריבוי של דברים כפי הנצרך והמותאם לכל ילד בפני עצמו, לאחד לחם קשה ולאחד רך, לאחד לחמניה ולאחר דייסה. וגם בבגדים כל ילד מקבל סגנון שונה לפי עניינו.

נמצא, שהאבא מביא את האור הגדול, והאמא עושה את ההתאמה לילדים שצריכים לקבל את האור.

זהו התהליך של ההתפרטות - האבא מביא אור גדול ומרוכז, והאמא מפרטת אותו בהתאמה לכל ילד לפי הבנתו וכליו. ועל ידי כך רוח הדברים של האבא באה לביטוי בצורות שונות ומגוונות, ומתגלה כמות גדולה של פרטים שהיו כלולים בה.

האיש 'קדוש' והאשה 'טהורה'

החילוק בין ה'אבא' ל'אמא', הוא גם החילוק בין 'קדוש' ל'טהור'. 'קדוש' פירושו מופרש. כלומר, מי שאינו חי במצב הרגיל של העולם, אלא הוא מופרש ממנו להיות מחובר למקור עליון יותר.

227. משלי א, ח.

228. יבמות סג ע"א.

‘טהור’ פירושו נקי. כלי ריק המוכן ומזומן לקבל הארה. האיש הוא ה’קדוש’, וכפי שמצינו שיש ענין להתקדש על ידי לימוד התורה הקדושה, וקיום רמ"ח מצוות עשה, “קדשנו במצוותיך”.

אבל האשה היא ‘טהורה’, ולא מצינו בחז"ל ביטוי של ‘אשה קדושה’²²⁹, כי האשה באמת פטורה ממצוות עשה שהזמן גרמן, שעניינם הוא להכניס קדושה חיצונית באדם. אלא כל משימתה היא להיות ‘טהורה’ – להיות כלי קיבול טוב של ה’קדושה’ מבעלה, וכן להיות ‘צנועה’ כדי לשמר את האור שהיא מקבלת.

יש כאן חלוקה מהותית של אופן עבודתם בעולם: הבעל הוא כנגד ‘זכור’, והאשה היא כנגד ‘שמור’. לבעל יש מצוה של תלמוד תורה שעניינה להוסיף בו עוד קדושה ואור מבחוץ, ולאשה יש מצוה של צניעות, שעניינה הוא לשמור את מה שמקבלת מבעלה.

תפקיד הכהנים כמו ‘אבא’ ותפקיד הלויים כמו ‘אמא’

לאור זאת נפנה להבין את החילוק המהותי בתפקידם של הכהנים והלויים – הכהנים נקראים ‘קדושים’, מפני שתפקידם הוא כמו תפקיד ה’אבא’ – להתחבר למקור העליון של הקב"ה, ולשאוב משם הארה לכל ישראל.

לעומתם, הלויים נקראים ‘טהורים’, מפני שתפקידם הוא כמו תפקיד ה’אמא’ – ‘לתווך’ בין הכהנים לכלל ישראל. לקבל מהם את האור הגדול ולהעבירו לכלל ישראל בצורה מותאמת²³⁰.

חלוקה זו באה לידי ביטוי גם בצורת עבודתם – הכהנים עובדים ‘בחשאי’, מפני שההשגה שלהם באור העליון היא השגה פנימית במעמקי הלב שאי אפשר בכלל להגדיר ולהסביר אותה.

כמו שביארנו קודם – ככל שעולים למקור האור, קשה יותר להגדיר במילים, באותה מידה – ככל שמתרחקים ומחשיכים כך נעשה מפורט יותר.

לעומתם, הלויים עובדים בדיבור ובשיר, מפני שתפקידם הוא לפרט ולגלות לישראל את האור הפנימי שבעבודת הכהנים, על ידי השיר.

מהותה של השירה הוא: לבטא את רגשות הלב העמוקים, במילים.

229. ואדרבה, אשה הפתוחה לקבל הארה מחוץ לקשר עם בעלה, נקראת ‘קדשה’ (בראשית לח, כא) ואכמ"ל.

230. בתורת הפנימיות, ה’כהנים’ הם כנגד מידת החכמה העומדת בימין שהיא מקבילה לפרצוף ‘אבא’, וה’לויים’ כנגד מידת הבינה העומדת בשמאל שהיא מקבילה לפרצוף ‘אמא’.

לדוגמא: אדם משתתף באירוע רב רושם, וזה מעורר בו רגשות מרוממים שהוא לא מסוגל לבטא במילים. אבל מי שקיבל את כשרון אומנות השירה, יש לו יכולת מופלאה לכתוב מילים שיעוררו בלב את אותם תחושות.

כשאדם מישראל יראה רק כהנים בעבודתם, הוא לא יקבל מזה כלום, משום שכל עבודתם בחשאי, ואין לזה תפיסה במעמקי לבו.

תפקידם של הלויים הוא לינוק את האור הגדול מהכהנים, ולהעביר אותו בהתאמה, באמצעות השירה, אל כלל ישראל. ממש כמו שהאמא מקבלת אור מבעלה ומעבירה אותו לילדיה באופן המותאם לתפיסתם.

סוד המעשר מן המעשר

רעיון זה מבואר בדברי בעל ה'שערי אורה'²³¹:

הנפש צריכה לברך בכל יום מאה ברכות, שהיא כנגד ישראל.

ומן הברכות המאה יגיעו עשרה, שהם המעשר, לרוח שהיא כנגד לוי.

ומן העשרה של רוח לוי, יתן אחת לנשמה שהיא כנגד כהן.

ואם כן נמצאת למד שאם לא תברך נפשו של אדם מאה ברכות בכל יום, לא תגיע לנשמה ברכה אחת, מאחר שאין מגיע לרוח עשר ברכות.

זהו סוד הלויים שלוקחין מעשר מישראל, וחוזרין ונותנין לכהן אחד מעשרה ממה שנטלו. ולפיכך אמר²³²: "וְאֵל הַלְוִיִּם תִּדְבֹּר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַמַּעֲשֹׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאֲתָם בְּנַחֲלַתְכֶם וְהִרְמַתֶם מִמֶּנּוּ תְרוּמַת יְהוָה מַעֲשֹׂר מִן הַמַּעֲשֹׂר: ".

וסוד מעשר מן המעשר הוא סוד אי"ק: שאם אין ק' אין י', ואם אין י' אין א'.

הדרך שבה השפע יורד בתוך כל אדם ואדם הוא: נקודת אור 'אחת' מרוכזת מהנשמה, שמתחילה להתפרט ל'עשר' ברוח, ומשלימה את ההתפרטות ל'מאה' בנפש.

וכך גם ביחס שבין כהנים לויים וישראלים: ה'כהנים' מושכים את מקור ההארה מאת ה', ה'לויים' מקבלים מהם ומפרטים יותר להתאים לכלי הקיבול של כל אחד מישראל, ואצל ה'ישראל' האור יוצא לגילוי בצורה המפורטת ביותר.

231. שער ראשון.

232. במדבר יח, כו.

הישראלים צריכים לתת מעשר ללוויים, משום שהיניקה שלהם מהאור האלוקי עוברת דרכם. והלוויים צריכים לתת תמצית מן המעשר לכהנים, משום שהם שורש ומקור הקדושה האמיתית.

מחלוקת קורח – אמא שמבקשת להיות עצמאית בלי לקבל מהאבא

מעשה נבין היטב את מחלוקתו של קורח –

תפקידה של האמא הוא לקבל בטהרה את תורת בעלה, ולהעביר את זה לילדיה. אך אבוי לה לאמא שתבקש להיות עצמאית ולמסור תורה של עצמה. בכך היא מנתקת את כל שלשלת ההשפעה!

גם הלוי. כל עניינו הוא להיות המתווך שמעביר את האור שהביאו הכהנים אל עם ישראל. אך אם הלוי רוצה לחלוק מקום לעצמו מבלי להיות זקוק לכהן שמעליו, זהו ניתוק מהמקור ופגם בסדר העברת האור.

קורח הוא לוי שביקש להיות 'קדוש'. הוא רצה להיות המקור של ההארה – כלומר, להיות מנותק מהמקור העליון ולהשאיר בתוך ה'מינייה וביה' של עצמו, ולהנהיג לפי תפיסתו והשגתו האישית.

לימד אותנו הזוהר הקדוש, שכאשר קורח אמר: "כי כל העדה כולם קדושים ומדוע תתנשאו", הוא לא התכוון לומר שכולם מחוברים לאור האלוקי בדיוק כמו אהרן הכהן, אלא כוונתו היתה שגם הדרגה הנוכחית שלהם מספיקה!

קורח כפר בכל הצורך להיות מחובר למקור עליון. הוא ביקש לפתוח מערכת השפעה עצמאית המבוססת על המינייה וביה של האדם בעצמו.

וזהו ניתוק עליונים ותחתונים, המבטל את כל יכולת הקיום הרוחני של העולם.

הרי זה כמו אשה שאינה יכולה לקבל מבעלה, שהיא מוגדרת 'טמאה', כלומר 'אטומה' לקבלה ותקועה בתוך עצמה מבלי יכולת לקבל הארה מבחוץ.

שלום – חיבור מלא בשרשרת ההשפעה

וזה עניינו של השלום –

ה'שלום' קיים רק כשכל המערכת עובדת בהתאמה מלאה. הבעל מביא אור מהמקור העליון, והאמא מעבירה את האור של בעלה, בהתאמה ובהנגשה, אל הילדים.

אבל כשהאמא נפרדת מהאבא, אין שלום.

התיאור של 'משים שלום בבית'²³³ הוא רק כשיש חיבור והשפעה בין הבעל לאשה. ואילו כשהיסוד אינו יכול להשפיע, הוא מוגדר כ'אבר מת'.

אהרן הכהן היה 'אוהב שלום ורודף שלום'²³⁴, משום שהוא ה'קדוש' שמביא את האור העליון, ומשפיע אותו לישראל דרך הלויים - אמא, ובכך משלים אותם.

גם שמו של הקב"ה הוא 'שלום'. משום ש'שם' הוא גילוי, והגילוי השלם והמלא של הקב"ה מתקיים רק כשיש חיבור גמור בין כל העולמות, כאשר כל אחד מפרט יותר את האור המרוכז שמקבל מהעליון ממנו.

השבת מקור הברכה לכל השבוע

וזה גם מה שכותב הזוהר הנ"ל על ה'שבת'.

השבת נקראת 'מקור הברכה'. ואכן, כפי שמבואר בזוהר הקדוש²³⁵, כל ההשפעה הרוחנית של השבוע ניתנת לנו בצורה מרוכזת ביום השבת, ותפקידנו ליישם את אותה השפעה בכל חלקי הזמן והניסיונות שיזדמנו לנו באותו שבוע.

לכן שבת נקראת שבת 'קודש', ושבת 'שלום'. היא מציאות רוחנית שמחוברת למקור העליון ומושכת אלינו את ההשפעה של האור האלוקי המרומם, וזה מה שיוצר לנו את השלימות.

מבחינה זו, השבת היא כמו ה'זכר' שמביא את האור העליון, והאדם הוא המקבל והמושפע שתפקידו להתאים את אותו אור להתמודדויות השונות שיעברו עליו באותו שבוע.

ברור הדבר, שמי שמחלל את השבת ועושה אותה כיום חול, זה לא מפני שהוא סבור שגם ימות החול קדושים כמו שבת, אלא להיפך, הוא חושב שימות החול יכולים להתקיים בעצמם גם מבלי השבת, ולכן אין כל חילוק ביניהם. הרי הוא כמו 'אמא' שכופרת בצורך ב'אבא', ומבקשת להיות עצמאית בלי חיבור למקור העליון.

עבודת הקטורת שייכת רק לכהנים

ונסיים בביאור ענין ה'קטורת', מדוע היא היתה המבחן שהכריע בין אהרן הכהן לקורח הלוי.

233. שבת קנב ע"א.

234. אבות פ"א מי"ב.

235. ח"ב סג ע"ב

ונקדים, שבקטורת מצינו סתירה מופלאה: מצד אחד היא 'סם מוות', ולכן מתו עדת קורח שהקריבו קטורת²³⁶. ומאידך, היא סם חיים, ועל ידה אהרן הציל את ישראל מן המגיפה שהכתה בהם²³⁷. כיצד אותו דבר משמש גם לחיים וגם למוות?

וגם נבאר מה ששאלנו בתחילת המאמר: מדוע הקטורת נחשבת לעבודה שבחשאי ובנקודה הפנימית, באופן מיוחד יותר משאר העבודות?

והביאור הוא, שבקטורת היה את ה'חלבנה' שמרמזת על השתתפותם של פושעי ישראל בתיקון העולם, ולהציג אותם לפני ה' זה יכול להיות קטרוג גדול וסיבה לחרון אף.

אלא שניתן להתייחס לפושעי ישראל בשני מבטים: חיצוני ופנימי. במבט חיצוני ובבחינת מעשיהם הגלויים, הרי הם פושעים גמורים. אולם במבט פנימי על נקודת השורש של הנשמה, מגלים שאין רשע ופושע שאין בו את הנקודה היהודית הטהורה.

קורח, שחלק על הציבור למקור האור, ולפי דעתו לא צריך את ההשפעה מהנקודה השורשית המרוכזת. הרי הוא מסתפק רק בחלק הגלוי והמפורט, ומצד זה הרשעים הם רשעים, וזה מעורר קטרוג.

אבל אהרן הכהן שהוא "אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה", הרי הוא מחובר באופן תמידי לנקודה השורשית שהיא המקור לכל ההשפעה. יש לו את היכולת באותה מידה לראות אף ברשע את הנקודה הפנימית השורשית שלו שהיא טובה - אף שבפועל הוא עדיין לא הצליח להשלים את הפירוט שלה במעשים נכונים. הלוי שעבודתו בגילוי, אסור לו להציג את הרשע, כי מצד הגילוי הרי הוא מלא חושך.

רק הכהנים שעבודתם בחשאי, ובעולם הפנימי השורשי יכולים להציג את הרשעים מצד הנקודה הפנימית והמוסרת שלהם, וכך להעלות ריח ניחוח לפני ה'!

236. רש"י טז, ו-ז.

237. רש"י יז, יא-יג.

